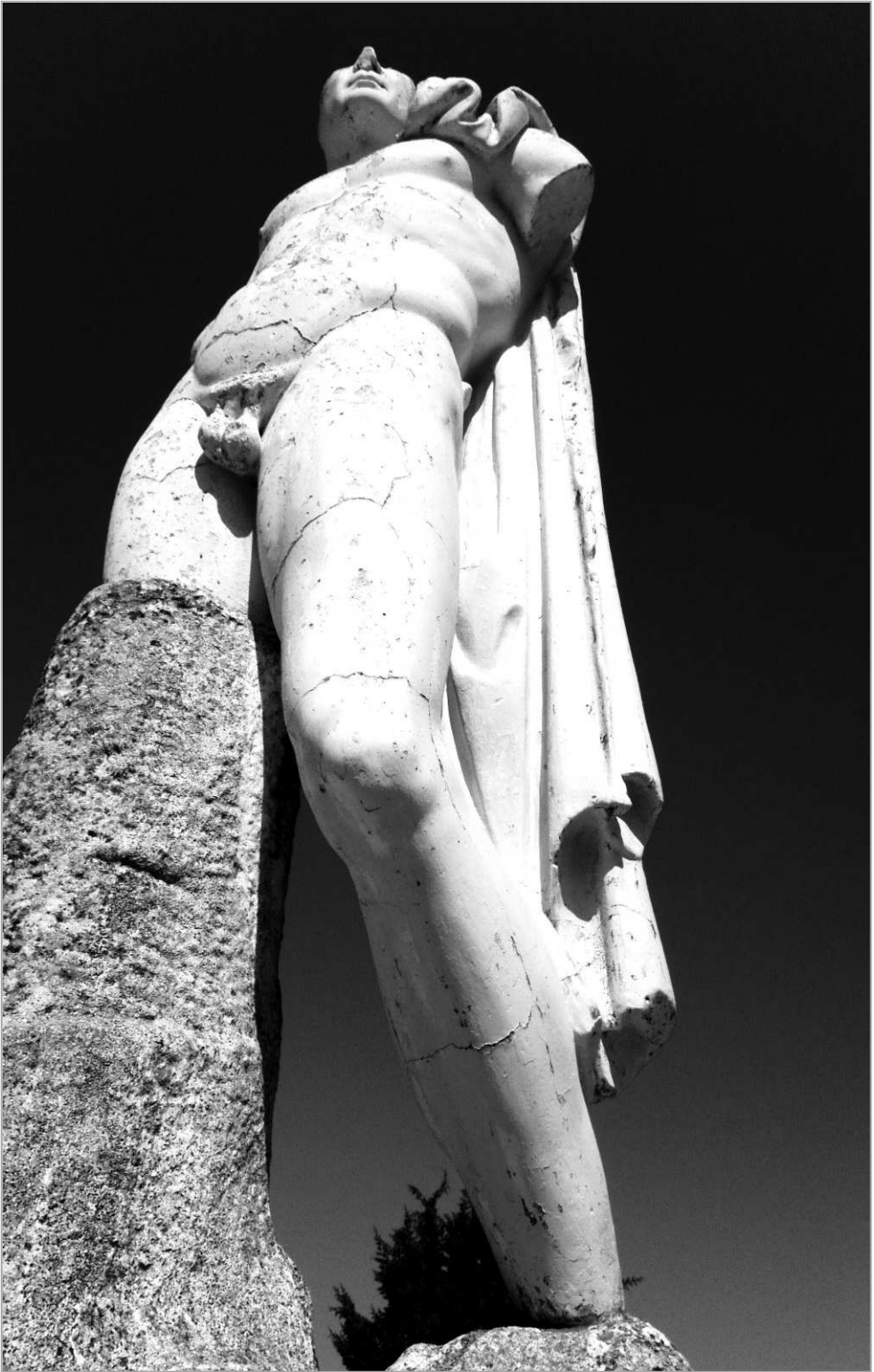

Over de Via de la Plata naar Santiago

Over de Via de la Plata naar Santiago

Ervaringsverslag van een voettocht
met routetips en praktische adviezen

*Tekstuitgave met een aantal
zwart-wit fotobewerkingen*

Ed van der Aa

**Dit landschap loop ik nu door
dit landschap loopt nu door mij**

**Wat was hier voor ik hier kwam
wat is hier als ik weer wegga**

Uit: *Als het eenmaal ochtend is*
De Beuk, Amsterdam, 2000
Ook opgenomen in mijn vorige pelgrimsboek

*Niemand zal het vreemd vinden
dat ik ook dit boek opdraag
aan de vrouw die wel zegt
goed alleen te kunnen zijn*

ISBN: 9789402138511
Uitgave: Brave New Books
Foto voorkant: Arco de Cáparra
Foto achterkant: voor het Santuario de Nuestra Señora in Muxía
Blz. 2: Beeld van Trajanus in Itálica (replica)
Blz. 3: Oudste steensculptuur van de Heilige Jacobus
Voor een routekaartje zie blz. 24
© Ed van der Aa, Roermond, 2016

Informatie en bestellingen: edvanderaa@home.nl

Omgekeerd heimwee

(September 2014)

In mijn boek *Pelgrimage van Roermond naar Santiago de Compostela* (ISBN: 9789402113570, januari 2014) heb ik het op een van de laatste dagen over omgekeerd heimwee (blz 216): 'iets dat pijnlijk aangeeft dat de wonderlijke tocht voorbij is. Ik moet het nu doen met de herinneringen

Herinneringen aan verrassende ontmoetingen, mensen die je aanspreken, landschappen die niet in je hoofd passen, weidse vergezichten, intieme dorpen en interessante steden. De confrontatie met jezelf in heden en verleden.

's Morgens in alle vroegte de dag tegemoet treden, niet wetend wat die dag brengt en waar 's avonds hopelijk het volgende bedje gespreid is, in ieder geval waar je slaapzak neergelegd kan worden. Een voetreis die je niet loslaat in de maanden erna en in de vele gesprekken erover. Het is moeilijk onder woorden te brengen wat dat gevoel van omgekeerde heimwee inhoudt. Hoewel sommigen het het loopvirus noemen, is het geen enge ziekte.

Dat krijg je ervan als je zoiets onderneemt. Staat tegenover dat ik ook wat ben kwijtgeraakt: mijn onbevangenheid (bijna 10% lichaamsgewicht even buiten beschouwing gelaten). Nadenkend over een volgende pelgrimage bekruipen mij meer angstgevoelens dan ik bespeurde bij de voorbereidingen van de vorige. Ik weet nu wat het betekent zolang van huis te zijn, zoveel kilometers voor de boeg, de eindeloos lijkende, lege gebieden, de eeuwig ruisende bossen. De zorgen om spijs, drank en de volgende slaapplek, de goede richting, het onvoorspelbare weer, onverwacht toeslaande pijn. Schoorvoetend en wankelmoedig zal ik op weg gaan, hopen de vertrouwen te herwinnen, dat mij vorig jaar sterkte.

Het schrikbeeld van de in het zwart geklede man, die zijn witte autootje op een stille bosweg vlak voor me in de berm parkeert en uitstapt. Waarom hier? Waarom nu? Net als ik aan kom lopen, zwaar bepakt, bezweet, ogenschijnlijk onbevreesd, onbewapend. Ja, ik heb mijn loopstokken van de ANWB met scherpe punten (Anti-Naast-de-Weg-Berovingen). Ik passeer de auto zo normaal mogelijk, alert tot in mijn teennagels. De man loopt naar de ruimte voor de auto waar ik hem voorbijloop. Hij zoekt iets in het gras. Ik houd hem in een ooghoek in de gaten zonder mijn hoofd opvallend te verdraaien. Wanneer even later de weg een haarspeldbocht maakt, krijg ik de scharrelende man weer volledig in beeld. Hij heeft geen aandacht voor mij.

Nog iets wat soms met een golf van beklemming opnieuw naar boven komt en dan ernstiger afloopt dan in werkelijkheid geschiedde: aan de linkerkant lopend op een gewone, doorgaande weg zie ik een vrachtauto aan komen

denderen. Wat ik pas op het laatste moment zie, is dat er een uitstekend ding op de laadvloer ligt. In dezelfde seconde dat ik naar links opzij spring, passeert het gevaarte me en zie ik in een ooghoek iets wat op een grote metalen cilinder lijkt. De rijwind van de kolos doet de rest. Wankelend sta ik aan de rand van een sloot mijn zegeningen te tellen en ben mijn stokken dankbaar dat ze me staande houden. U bent gewaarschuwd! Ik ook

Het pelgrimeren laat me niet los en tussen de normale, dagelijkse bedrijven door krijgt het voornemen van een nieuwe voettocht geleidelijk aan vaste grond, meer in mijn hoofd dan onder de voeten.

Ik durf het onder voorbehoud af en toe te uiten in gezelschap, ook om mezelf te motiveren de mogelijkheden te verkennen. Zeker voor Ine is het prettiger er wat langer rekening mee te kunnen houden dat ik weer de kuierlatten neem. De kunst van het afscheidnemen, beheers ik niet goed. Maar goed oefenen.

Er zijn meer wegen die naar Santiago leiden

Wie informatie zoekt over de pelgrimswegen naar Santiago de Compostela vindt een overvloed daaraan over de tochten vanuit het noorden van Europa. Anders is het gesteld met de routes uit het zuiden en oosten dwars door Spanje. Dan doel ik in het bijzonder op de *Via de la Plata* (uit het zuiden), de *Ruta de la Lana* en de *Camino de Levante* (beide uit het zuid-oosten. De laatste valt deels samen met de *Camino del Sureste*). In het tijdschrift *Jacobsstaf* van het Nederlands Genootschap van Sint Jacob is er wel eens aandacht aan besteed, maar ga maar zoeken in 105 afleveringen, waarvan ik er maar enkele in bezit heb.

Wat boeken betreft, stuit ik op (vaak niet meer leverbare), Engels- en Duitstalige werken. Bv. twee vreselijk dure boeken bij Amazon.com: *Via de la Plata: Southern pilgrimroute from Seville/Granada to Santiago (Cicerone Guides)*, vanaf 78 dollar. En: *Walking the Via de la Plata*, vanaf 141 dollar. Zonder verzendkosten. Ook Bol.com heeft iets duurs in de aanbieding: *An auto-ethnographic account of walking the Via de la Plata Way*, prijs: 97 euro. Daar loop je niet mee weg!

Gelukkig zijn er goedkopere (15 euro), Duitstalige gidsen verkrijgbaar, zoals de Rother Wanderführer in handig zakformaat (met de duidelijke titel: *Via de la Plata*). Wel bijna 250 gram! Een kwart kilo. Is dat dan erg? Kom ik nog op terug, om maar eens een veel misbruikt (sprekers)cliché te hanteren. De meeste sprekers vergeten daarna waar ze op terug willen komen. Bijzonder

lijkt me: *Auf der Suche nach dem Glück: eine Frau auf Pilgerreise auf der Via de la Plata*. Om voor de hand liggende redenen schaf ik dat niet aan.

In het Nederlands tref ik alleen (zoek ik niet goed?) het aardige boek(je) van André Brouwer: *Op de Via de la Plata ben je iemand*. In 94 blz. doet hij verslag van een pelgrimstocht per fiets. Voor een looper minder interessant w.b. routebeschrijvingen. Hij duikt zelfs Portugal in en maakt daar ergens een dagtocht van 130 km. Dat ben ik niet van plan.

“Niet alleen de beproevingen van zo'n zware tocht komen goed tot uitdrukking, tevens is het een mooi, integer verslag met veel persoonlijke inkijkjes. Hij maakt duidelijk dat de pelgrimage ook een reis naar binnen kan zijn en een eerbetoon aan overleden dierbaren. Juist die verwevenheid is waardevol. Dit alles met een humoristisch sausje overgoten in een prettig leesbare stijl.”

(Review over dit boek; met toestemming overgenomen van de site van Bol.com.)

Na een tip van iemand ontdek ik nog een boek: *De zilverroute* van Bert Sitters, maar ook dit is een (al wat oudere) fietsgids. Niet het enige fietsboek van deze schrijver.

Op de landelijke dag van Het Nederlands Genootschap van Sint Jacob neem ik van een boekhandelaar dat er een Nederlandse vertaling komt van een van de bovengenoemde Duitstalige gidsen, maar dat kan nog enkele jaren duren.

Natuurlijk mag ik hier niet onvermeld laten het meesterwerk van Cees Nooteboom: *De omweg naar Santiago*. Daarin komen (delen van) de routes aan de orde. Logisch, want wat komt er niet aan de orde in dit omvangrijke boek? Ik hield tijdens het lezen een lijstje bij van steden, dorpen en landstroken, die me de moeite waard leken eens te bezoeken. Het waren er zoveel dat ik op een gegeven moment gestopt ben met noteren. De ontmoediging begon onder mijn vel te kruipen. Dit red ik niet in één leven. Hoe heeft Nooteboom dat gedaan? In ieder geval gedurende heel veel jaren en niet te voet. Door in Spanje te gaan wonen! Scheelt heel veel aanloopkilometers. Ook dit is geen boek voor in de rugzak.

Kan ikzelf iets van een globale routebeschrijving in elkaar zetten? Zonder kaartjes, want die zijn elders te vinden. Hoogteprofielen? Geven een erg vertekend beeld in diverse gidsen. Dat kan ook wel in woorden, indien nodig tijdens een zeer geaccidenteerde etappe. Ik heb ze niet als een onmisbare, toegevoegde waarde ervaren. Op dit moment denk ik meer in de richting van een verzameling tips, gecombineerd met mijn bevindingen tijdens het lopen.

Zoals mijn ondertitel al aangeeft een *ervaringsverslag*. Geen toeristengids, waarmee je dit deel van Spanje even kunt gaan ontdekken. Die bedoeling heb ik niet. Er zijn meer dan genoeg goed gedocumenteerde en actuele reisgidsen. Op internet is op dat gebied hoofdpijnverwekkend veel te vinden.

De Weg van het Zilver

Dat is de simpele vertaling van de Via de la Plata. Begrijpelijk vanuit het historisch gegeven dat de Spanjaarden in vroeger eeuwen enorm veel zilver en goud uit Zuid-Amerika naar het thuisland hebben versleept. Een klein deel is in Nederland terechtgekomen dankzij Piet Hein in 1628 (*Zijn naam is klein, zijn daden benne groot, hij heeft gewonnen de Zilveren vloot, 3x*).

Tegenwoordig wordt algemeen aangenomen dat de naam van de route afgeleid is van het Arabische *BaLaTa* (*balatat*), de verharde of geplaveide weg. De benaming die de Moren na hun inval in Spanje (711) aan de weg hebben gegeven.

De meer dan tweeduizend jaar oude weg is een van de belangrijkste, historische verkeersaders van het Iberisch schiereiland en verbindt Sevilla met Gijón aan de Golf van Biskaje. Delen ervan zijn vermoedelijk nog ouder en gebruikt door herders en handelaars.

In de Romeinse tijd werd deze route uitgebouwd en veelvuldig gebruikt, uiteraard voor militaire doeleinden (snelle troepenverplaatsing). O.a. de grote steden Merida, Cáceres, Salamanca, Zamora, León, Astorga hebben allemaal een Romeins verleden.

Na het verval van het Romeinse rijk (vanaf de 5de eeuw) maakten de Moren dankbaar gebruik van de weg om in snel tempo naar het noorden op te rukken. Het jaar 711 geldt als startpunt van de Moorse invallen. Van 711 tot 750 was Al-Andalus een deel van het kalifaat van de Omajjaden, met als hoofdstad Damascus. Daarna werd Córdoba de hoofdstad van het kalifaat en kende Al-Andalus een periode van grote welvaart.

Het ligt voor de hand dat de Via de la Plata ook de verbindingsweg was tijdens de acht (!) eeuwen durende Reconquista, de herovering van de Christenen van het schiereiland. In 1492 viel het laatste Moorse bastion Granada. Gezien de lange tijdsduur van de Reconquista, die van noord naar zuid plaatsgreep, is het begrijpelijk dat de pelgrimage op deze weg pas veel later voorzichtig op gang kwam. In de noordelijke gebieden o.a. Galicië, León en Navarra kon al meteen vanaf de 10de eeuw de pelgrimage zich ontwikkelen.

Het voert te ver (alleen al door die zeer ruime tijdspanne) om dit onderwerp hier uitgebreid aan de orde te stellen. Er bestaan veel informatiebronnen over dit onderwerp. Dat laatste geldt eveneens voor de geschiedenis van de Jacobusverering, waar ik dus niet over zal uitweiden. Veel is in nevelen gehuld en in mooie verhalen.

Ik wil hier niet onvermeld laten de Vlaamse kunsthistorica Mireille Madou, die een aantal boeken op haar naam heeft staan, vooral over de (kunst)historie van de pelgrimage naar Santiago, aangevuld met legenden en mirakelverhalen.

De pelgrim naar Santiago moet niet helemaal tot Gijón doorlopen, maar in Astorga de Camino Francés volgen of iets eerder al boven Zamora in Granja de Moreruela over de Camino Sanabrés westwaarts gaan naar Puebla de Sanabria en O(u)rense, en zo verder. De laatste variant heeft mijn voorkeur, aangezien de noordelijker gelegen route vorig jaar al door mij gelopen is en ik niet in herhaling wil vallen.

Ik hoop en verwacht op de Via de la Plata meer een vreemdeling te zijn, een peregrinus, een pelgrim in de ware betekenis van het woord. Ik hoop en verwacht meer een eenling te zijn met als motto: zwijgen is goud op de Weg van het Zilver.

Even gewichtig doen

Na het lopen van mijn pelgrimstocht van Roermond naar Santiago in 2013 is mij meermaals de vraag gesteld: 'Wat is je het meeste tegengevallen?'

Behalve de onvoorstelbare afstand (24-2500 km) is dat geweest het gewicht op schouders en rug. Ik heb daar gaandeweg steeds meer last van gekregen en heb er vanalles aan gedaan om dat te verminderen en beter te verdelen, bv. door de rugzak met een koord stevig naar voren te trekken, waardoor het gewicht tevens op mijn borst hing. Het gewicht varieerde met de hoeveel eten en drinken vermoedelijk tussen de 12 en de 14 kilo. Een goed gemiddelde vergeleken met wat ik van anderen hoorde.

Ik had trouwens ook een buikzak (zeer aan te bevelen) voor de dingen die ik veelvuldig nodig had: routeboeken en -kaarten, drinkflesje(s), fototoestel, enz. Wat proviand had ik daarin voor het grijpen. Stel je voor dat je steeds je rugzak moet aftakelen. Dan takel je pas echt af gedurende de lange loopdagen. Natuurlijk had ik de riemen van de rugzak zodanig afgesteld dat het gewicht op mijn heupen rustte, maar evengoed protesteerden mijn schouders steeds meer.

In Ponferrada heb ik me medisch laten onderzoeken in het Hospital de la Reina, omdat ik een verklaring nodig had om 2 nachten in de Albergue San Nicolás de Flüe te mogen verblijven. Daar kwam niets concreets uit, maar ik

was blij met de extra dag en nacht broodnodige rust. Het advies van de medicus dat ik beter met de bus verder kon gaan, heb ik met ongeloof aangehoord en natuurlijk niet opgevolgd.

Het verminderen van gewicht spreekt voor zich. Steeds opnieuw bekijken wat echt nodig is en wat niet nodig is, achterlaten in een refugio of op een goed zichtbare plek, zoals ik met een prima paar schoenen heb gedaan in Reims. Dat was meteen ruim een kilo minder, maar veel kleine dingetjes maken samen ook heel wat uit. Ik heb zelfs een tube voetcrème ergens half leeggespoten. Je kunt je afvragen of je zo'n tube wel mee moet nemen, maar bij vertrek is het moeilijk te bepalen wat echt nodig is en wat niet. Voor alle zekerheid stop je dus te veel in je bagage. Hier geldt het bekende cliché: alles wat je thuis laat, is mooi meegenomen. Ook alles wat je terug kunt sturen, is mooi meegenomen. Ik heb drie keer overbodige kaarten, boeken, e. d. naar huis verzonden. De enveloppen met adressering had ik bij me.

Voor een volgende tocht weet ik zeker dat ik minder meeneem en dat alles van tevoren (nog beter) gewikt en gewogen wordt. Ik ga uitproberen of het mogelijk is met twee kleinere rugzakken te lopen, eentje op de rug en de andere aan de voorkant, zodat mijn (beperkte) bagage echt verdeeld is. Er is onderweg vanalles te koop en pelgrims wisselen niet alleen woorden met elkaar, maar ook allerlei min of meer noodzakelijke spullen.

Zoals reeds opgemerkt: in refugio's vind je nogal eens afleggertjes, die duidelijk niemand meer toebehoren. Onrechtmatige toe-eigening heb ik gelukkig niet zelf hoeven te ervaren, ik heb het wel gehoord van anderen. Pelgrims zijn net mensen. Zo was iemand op een ochtend zijn dure loopstokken kwijt. Advies: koop geen dure loopstokken.

Er zijn broekriemen in de handel met een rits over de hele lengte aan de binnenkant. Daar kun je bankbiljetten opgevouwen in kwijt; worden wel nat van de transpiratie. Voor 's nachts is een slaapzak handig waarin aan de binnenzijde een zakje zit, af te sluiten met klittenband.

De bekende buiktasjes zijn handig, maar trekken dieven aan als een stroop-pot de vliegen. Daarin is de buit te vinden. Buittasjes

Open deur: je gewicht (dat op den duur behoorlijk af kan nemen. In mijn geval 2 kg per maand) rust op je voeten en die krijgen het zwaar te verduren. Verzorg ze goed en bij het minste onraad (gevoelige plekken bv.): sporttape erop plakken! Dat dan zonder vouwtjes, die weer zouden kunnen irriteren. Gelezen over een pelgrim (man) die maandverband onder zijn voeten plakte. Dan krijg je pas echt vleugeltjes!

Knip je (dikke) teennagels niet te kort en niet in de dagen voor je op pad gaat, maar veel eerder. Het randje huid dat na het knippen vrijkomt, is erg gevoelig; na enkele kms is de pijn niet te harden. Intapen dan maar.

Je armen kunnen iets van het gewicht op je voeten overnemen. Namelijk door met loopstokken (poles) te wandelen. Voordelen: een klein percentage gewicht wordt door je armen en de stokken overgenomen, waardoor vooral je knieën wat ontlast worden, zeker bij bergafwaarts lopen. Dat is regelmatig het geval op deze lange tochten.

Verder is je balans veel beter. Door de zware bepakking ligt je zwaartepunt veel hoger dan normaal en op ongelijke, modderige stukken raak je makkelijk je evenwicht kwijt. De stokken behoeden je voor uitglijers en omzwikkingen. Ik spreek uit ervaring: op 2450 km ben ik niet één keer onderuit gegaan dankzij mijn poles. Mijn enkels gedroegen zich voorbeeldig.

Je komt op langere stukken in een bepaalde cadans, dankzij de poles en als wapen tegen ongewenste ontmoetingen (honden) kunnen ze van dienst zijn. Gelukkig heb ik dat nog niet hoeven testen. Als 'waslijntje' kunnen ze eveneens nuttig zijn.

Ik wil hier ook even het schoeisel ter sprake brengen. Beknopt, want je kunt er eindeloos over doorgaan. Belangrijkste: loop op (stevige) schoenen die je kent, waar je ervaring mee hebt. Dan kun je de discussie vermijden over hoge of lage schoenen. Mijn schoenverkoper ging die discussie gelukkig uit de weg. Mijn voorkeur ligt bij lage schoenen. Voordelen: doorgaans lichter, minder zweterig, minder luchtjes. Je kunt er in de vrije tijd gewoon mee over straat. Ik neem dus geen slippers o.i.d. mee.

Belangrijkste: je enkels blijven in training. Die worden wat lui en zwak in hoge schoenen. Ook hier weer: denk aan het gewicht van je schoenen; elke gram moet je meeslepen. Zware, hoge bergschoenen komen m.i. dan niet in aanmerking, tenzij je er, zoals gezegd, positieve ervaring mee hebt.

Wat je wel hoort als voordeel van hoge schoenen: ze beschermen beter tegen modder (en keien). Nou, als je echt door de modder moet baggeren, is er weinig of geen verschil! Probeer de ergste modder te ontwijken en gebruik je stokken om 'recht door zee' te gaan. Koop je schoenen 1 maat groter dan normaal. Schoenen die precies passen, gaan op den duur knellen.

Onverhoopte blaren: doorprikken, velletje laten zitten, ontsmetten, afdekken met een pleister en/of tape. Regelmatig verversen. Evenzo met kleine wondjes. Huidvervangende pleisters (Compeed e.d.) zijn erg duur en bieden daarvoor weinig meer.

Ik ben niet erg enthousiast over de zgn. gamaschen (beenkappen). Ze zullen zeker weleens nut hebben in bepaalde omstandigheden (hoog nat gras), maar i.p.v. van je broek worden die dingen dan nat en smerig. Moet je die ook nog uitwassen en droog zien te krijgen. Bij hevige regenval zullen de kappen de nattigheid tijdelijk buiten je broek en schoenen houden. Hoe lang is tijdelijk en hoe omslachtig is het aan- en uittrekken? Wat zijn de kosten? Het gewicht? Ieder beoordeelt het maar zelf (dat geldt trouwens voor al mijn adviezen). Ook wat dit betreft: oefen tijdig voor je vertrekt.

Probeer alles van tevoren uit. Maak (lange) trainingstochten, probeer je bepakkingszak uit. Zitten er geen vervelende naden aan de binnenkant van je broek? Broek mag niet schuren; de binnenkant van je dijen zijn gevoelig daarvoor. Belangrijk: naadloze, niet te dunne sokken met L en R aanduiding, 3 - 4 paar. Afritsbroeken? Niet aan mijn adembenemende benen! Ik heb eens iemand bezig gezien met afritsmouwen. Wat een gedoe!

Neem geen handschoenen mee. Sokken functioneren prima aan je handen indien nodig. Een alles bedekkende poncho bewijst goede diensten bij regen. Als het dan ook nog hard waait, kan het ding helaas averechts tekeer gaan. Wel zo prettig en hygiënisch: een eigen kussensloop; je hoofd te rusten leggen op iets van thuis.

Een tentje meenemen? Niet op mijn rug! Als je een ervaren kampeerder bent en niet opziet tegen het extra gewicht en de rompslomp: doen. In alle andere gevallen: niet doen. Pelgrims laten hun lasten achter tijdens de tocht. Althans dat is vaak de bedoeling. Ik heb onderweg gezien en gehoord dat die last nogal eens een tent betreft.

In Spanje langs de Camino Francés wordt (meer dan) voldoende, goedkoop onderdak aangeboden, reserveren is daar overbodig, meestal niet mogelijk zelfs. Realiseer je wel dat het in de zomermaanden druk is op deze Camino. (Ik blijf dat woord uit ontzag met een hoofdletter schrijven.)

In België en Frankrijk is langs de route aan onderdak te komen via toeristenbureaus, gemeentehuizen, openbare gelegenheden. Doe je mond open en vraag naar slaapgelegenheden. Neem af en toe een goedkoop hotel.

Raadpleeg de routegidsen, waar rijtjes adressen instaan en adreslijsten van Jacobsgenootschappen. O.a. in Reims (kathedraal) en Vézelay (pelgrimsbureau) worden dergelijke lijsten verstrekt aan de pelgrims. Meld je dus bij die mensen. In refugio's hangen soms overnachtingsadressen op prikborden. Ik kreeg ze af en toe onderweg aangereikt.

Zorg dat je in het bezit bent van een Credencial del Peregrino, een Pelgrimspaspoort, te verkrijgen o.a. bij Het Nederlands Genootschap van Sint Jacob te Utrecht. Daar kun je tevens terecht voor routeboeken en advies over alles wat de pelgrimage betreft. Zie: santiago.nl/genootschap

De overnachtingsmogelijkheden langs de Via de la Plata moet ik afwachten. In de Rother Wanderführer *Via de la Plata* staan adressen en er zijn via internet overzichten op te vragen.

Zie: compostelagenootschap.be/Resources/Public/infodagen/albergues

Ook: jpeters.nl/overnachting

Ik was op een zeer warme middag een aantal kms ten noorden van Epernay en vond het adres van een vertegenwoordigster van Les Amis de Saint Jacques. Mijn blijdschap een adres voor de nacht gevonden te hebben, strandde op het bozige gezicht en dito begroeting van de betreffende mevrouw. Zij nam het mij kwalijk dat ik zomaar plompverloren en bezweet kwam binnenvallen en alle service van haar verwachtte. Waarom niet even gebeld?

Met het schaamrood op de kaken, wat niet opviel vanwege mijn verhitte gezicht, kon ik niets anders dan haar alle gelijk van de wereld geven. Dat temperde haar verontwaardiging en ik kreeg zowaar een glas water, maar kon na het opdrinken daarvan evengoed vertrekken. Deze onaangename ervaring was gelukkig maar eenmalig en bijzonder leerzaam. Vooral op privé-adressen heb ik me daarna ruim van tevoren telefonisch aangemeld. Had men zelf geen plek dan werd ik verder geholpen. Het is geruststellend als je 's morgens weet waar je 's avonds onderdak hebt.

Slaapzaal in het Convent in Alcuéscar (zie blz. 57)

